

Marko Smole
Palčava šiša
Plešce
marko.smole@ibe.si

UDK 911.3:929(497.561)
929.52 Čop, obitelj
379.8(497.561 Plešce)
Preuzeti članak
Primljeno: 02.02.2006.
Prihvaćeno: 16.02.2006.

Palčava šiša Stoljeće i pol obitelji Čop iz pograničnog sela Plešce¹

Prikazujući povijest obitelji Čop iz sela Plešce autor progovara o turističkoj ponudi Gorskoga kotara u razdoblju od sredine 19. stoljeća do današnjih dana. Kuća Čopovih, u narodu zvana „Palčava šiša“, bila je tijekom spomenutog razdoblja istovremeno obiteljska kuća, gostionica, trgovina i sjedište društvenog života toga područja. S obzirom da su stjecajem povoljnih povijesnih okolnosti sačuvani izvorna građnja iz sredine i druge polovine 19. st. te dijelovi unutarnje dekoracije, pokućstvo, peći, bogata knjižnica i opširna zbirka dokumenata, predloženo je da se „Palčava šiša“ proglasi kulturnim spomenikom.

Ključne riječi: «Palčava šiša», Čop, obitelj, Plešce (Gorski kotar), obiteljska povijest, kulturni turizam

Ovogodišnje putovanje povodom savjetovanja o etnološkom naslijeđu i kulturnoj predodžbi Slovenaca u Hrvatskoj², vodilo nas je graničnim dijelovima hrvatske općine Čabar, većinom na području koje je nekoć pripadalo najstarijoj župi u Gorskome kotaru – Gerovu. Jedna od postaja na tom putu bila je i kuća obitelji Čop, zvana “Palčava šiša”, u Pleščima. Običeno područje sjeverozapadnog dijela Gorskog kotara, u kojem još živi legenda o Petru Klepcu koji je svojom nadnaravnim moćima progonio Turke iz doline te po-

¹ Pod naslovom «Palčava šiša» - Poldrugo stoeletje družine Čop iz obmejne vasi Plešce, članak je već objavljen u *Glasniku Slovenskega etnološkega društva* 4; 45/2005., a ovdje ga prenosimo s dopuštenjem izdavača.

² Savjetovanje pod nazivom Etnološka dediščina in kulturna podoba Slovencev na Hrvaškem/Etnološko nasljedstvo i kulturni krajobraz Slovenaca u Hrvatskoj održano je u Zagrebu, 7.10.2005, u prostorima Slovenskog doma. Sudjelovali su etnolozi, povjesničari, slavisti i drugi stručnjaci iz Slovenije i Hrvatske. Savjetovanje je, kao zadnje u nizu sličnih u susjednim zemljama, organiziralo Slovensko etnološko društvo (op. ur.)

magao potrebitima u nevolji, feudalni su posjednici većinom naselili stanovništvom iz slovenskih krajeva, koje se s vremenom pohrvatilo. O njihovu porijeklu govore sačuvana prezimena, običaji i narječje, koje je hrvatski jezikoslovac Nikola Majnarić odredio kao slovensko narječje.

Kroz te planinske krajeve od davnina je vodio važan trgovački put koji je preko Loške doline povezivao unutrašnjost Kranjske s Kvarnerom. Od tog se puta iza Svete gore, na kojoj stoji hodočasnička crkva Majke Božje od Karmela poznata u južnoj Sloveniji, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru, odvaja nekadašnji karavanski put prema dolini Kupe i Osilnici, koji se nastavlja do Broda na Kupi te dalje prema Kočevju, Beloj Krajini i središnjoj Hrvatskoj. Unatoč razvoju željezare u Čabru, koju je sredinom 17. stoljeća osnovao hrvatski plemić Petar Zrinski, te uslijed toga nastale potrebe za seljačkim i radničkim zaleđem, okolica rječice Čabranke na hrvatskoj je strani sve do druge polovine 18. stoljeća, ponajprije zbog opasnosti od poplava, uglavnom bila naseljena po brdima, vrlo rijetko u samoj dolini.

Nakon gospodarskog zastoja i katastrofalne poplave, koja je zahvatila pogone željezare početkom 18. stoljeća, kada je, prema sačuvanim zapisima, cijela dolina bila samo blato, novi je vlasnik, nakon nekoliko desetljeća, započeo intenzivne radove na regulaciji rječice te uređenju novih putova. Tako je u drugoj polovini 18. stoljeća postavljen drveni most preko Kupe u Gašparcima, koji je omogućio cestovno povezivanje preko Kupe na hrvatskoj, potom na slovenskoj strani do Osilnice te ponovno na hrvatskoj strani do sela Plešče. Otuda se nastavljao teže provožan put do Čabra. Upravo je taj put potaknuo razvoj sela Plešče, gdje se naselilo više trgovaca, koji su trgovali robom namijenjenom opskrbi Čabra, zaleđa te područja prema Kranjskoj. Regulacija Čabranke omogućila je korištenje većih obradivih površina te razvoj nekoliko većih gospodarstava u tom dijelu doline. Važnu ulogu u razvoju sela Plešče, osobito u 19. stoljeću, imao je vrlo velik broj stanovnika u zaleđu. Još i danas okolno stanovništvo naziva stanovnike doline "brđanima" jer su ranije uglavnom naseljavali okolne obronke. Nekadašnji stanovnici sela Plešče bili su većinom trgovci, gostioničari, obrtnici ili veći zemljoposjednici, dok su ostali dio činili manji poljodjelci i napoličari. Zlatno razdoblje selo je doživjelo nakon propasti željezare u Čabru, sudeći prema graditeljskoj baštini, otprilike u drugoj trećini 19. stoljeća. Nakon toga je kraj, iza Prvog a osobito nakon Drugoga svjetskog rata, zbog intenzivnog iseljavanja, dijelio sudbinu recesije zajedno s drugim područjima Gorskog kotara. Danas je pretežno naseljeno još samo područje doline.

Kuća obitelji Čop, velika stara kamena zgrada, poznata kao "Palčava šiša", stoji u središtu sela nasuprot župne crkve Svetog Trojstva. Izgrađena je 1856. godine za posjednika, trgovca i gostioničara Ivana Čopa i njegovu suprugu Lenku rođenu Kvaternik, o čemu svjedoče tri obrađena kamena portala, na kojima je uz godinu gradnje i njihova imena uklesan i Isusov monogram. Prezime Čop prvotno se spominje u 18. stoljeću u susjednom selu Gerovo, na drugoj strani Svete gore nalazimo ga već sredinom 16. stoljeća, a u Čabru se spominje sredinom 17. stoljeća.

Prema predaji, Čopovi su sa svoje šestero djece došli 1856. godine iz slovenskog Babnog polja, sela na pradavnom trgovačkom putu, koji je vodio iz unutrašnjosti

Kranjske prema Kvarneru. Babno polje leži na rubu kraškog polja, na međi između austrijskog i mađarskog dijela, gdje je za sušnih ljeta nedostajalo vode. Upravo se te godine u njegovoj okolini raširila teška epidemija kolere, zbog koje je u nekoliko mjeseci poumirala skoro polovina stanovništva.

Dolaskom u Plešce, zbito naselje na terasastom nasipu pleškog potoka, uz graničnu rječicu Čabranku, gdje je čiste vode bilo napretek, kupili su od rođaka staru drvenu Palčavu kuću na kućnom broju 6, nedaleko od ceste te su tik ispred nje, nasuprot crkvenog ulaza, počeli graditi novu kuću na kućnom broju 7. Nakon njene izgradnje, staru su kuću srušili. Ostaci njezinih zidova danas se mogu vidjeti u dvorištu popločanom kamenom. Od starog Palčava gospodarstva ostao je samo dio zida gospodarske zgrade, koji je uzidan u zid susjednog štaglja, te spada u najstariju sačuvanu graditeljsku baštinu u selu. O točnom početku gradnje "Palčave šiše" još uvijek svjedoči sačuvana građevinska dozvola.

Palčava kuća izgrađena je od velikog obrađenog kamenja sakupljena u okolini, s kamenim portalima i prozorskim okvirima, dubokim podrumima te križno nadsvođenim prizemljem. Uz tradicionalnu trodijelnu podjelu – dva kata nad podrumskim prostorom, koja je karakteristična za starije kuće Gorskog kotara, na katu je dodana „gospodska etaža“. Kuća je u početku imala crnu kuhinju s ostavom, kako u prizemlju, gdje su osim "kuće" bile i gostionica i trgovina, tako i na katu na kojem su bile spavaće sobe članova obitelji. Od samog početka postojao je i salon, građanska dnevna i reprezentativna soba za gospodu, kakve do tada nije bilo ni u jednoj kući u okolini, te odvojena gospodarova pisarna – "kanclija". U potkrovlju je bila jedna od spavaćih soba za ukućane te dvije manje sobice – "štibce". Kuća je imala prve i jedine zidane zahode u selu, koji su na oba kata sačuvani u izvornom obliku.

Palčava kuća izgrađena je prije revolucionarnih promjena u svakodnevnom životu naših predaka i prije nego što su se u građevinarstvu počela koristiti tehnička dostignuća, koja su uslijedila u drugoj polovini 19. stoljeća. Kao i sve veće kuće u okolini, gradili su je talijanski majstori, koji su za vrijeme izgradnje južne željeznice sa svojim radnicima odlazili na veća gradilišta u tom dijelu države. Tlocrt te sva ostala temeljna arhitektonska podjela i elementi izrađeni su u klasičnim odnosima, koji proizlaze iz zlatnog reza. Izgrađena je na klasičan način iz lijepo obrađenog i pomno izabranog kamenja. Prema pripovijedanju, kamenje su dovozili zapregama s dva para volova iz okolice pune dvije godine. Procijenjeno je da najteži kamen, otkriven kod obnove u sjevernom zidu kuće, teži više od 450 kilograma, pa je za njegovo dizanje bilo potrebno najmanje dvanaest jakih radnika.

Priča se da su radnici za vrijeme gradnje, čuvši od susjeda da Palčavi neće imati dovoljno novaca da plate njihov rad na tako velikoj građevini, prestali s radom. No, kada je Ivan Čop obećao da će im za svaku sedmicu unaprijed platiti u zlatu, morali su se pobrinuti da izgrade kuću na najbolji mogući način.

Sredinom druge polovine 19. stoljeća u životu naših predaka došlo je do velikih promjena. Za rasvjetu su počeli koristiti petrolej, napredniji su za kuhanje koristili štednjake, a s izgradnjom željeznice procvata je trgovina. Trgovačka roba postala je

dostupnija, ljudi su u potrazi za dobitkom počeli putovati po svijetu te donositi u rodni kraj nove ideje i priče o životu u dalekim krajevima, imućniji su putem kataloga mogli naručivati ono o čemu su raniji naraštaji u udaljenijim krajevima samo sanjali. Za trgovačkim se poslovima iz Plešca odlazilo u Kočevje, Rijeku, Rakek, Postojnu, Ljubljano, Zagreb pa i dalje – do Graca i Beča.

Zbog navedenih razloga, negdje oko 1880. godine, došlo je do prvog preuređenja stambene zgrade, koje je vodio Ivanov nasljednik Anton Čop, načelnik općine Plešce, a potom dugogodišnji poslanik Čabranskog okruga u županijskoj skupštini. Preuređene su obje crne kuhinje. Ona iz prizemlja preseljena je zajedno s novim zidanim štednjakom u “hišo”. Na njen račun dvostruko je povećan te u cijelosti lučno ozidan prostor trgovine, kako bi se osiguralo više prostora za trgovačku robu. Na gospodskom katu kuća je dobila novu, veću “kanceliju” s rešetkama na prozorima, a preuređen je i salon. Zidovi i stropovi reprezentativnih soba dekorativno su oslikani, a dekoracije su slijedile tadašnju modu bogatih gradskih interijera. Trgovina i posao cvjetali su. Čopovi su kupovali imanja, lučno ozidali prostore u štaglju, kupili susjednu kuću, u čijem su prizemlju smjestili općinsku pisarnu. Kupili su još neke gospodarske zgrade te otvorili mesnicu u kojoj su zaposlili mesara. Pratete su se s veseljem sjećale potonjeg koji je radio do Prvog svjetskog rata: bio je grbav te je s drugim slugama spavao u prizemlju kuće na velikoj “mentrgi” (stolu za miješenje krušnog tijesta) te tako glasno hrkao da su ga djeca dolazila slušati.

Krajem devedesetih godina, Antonu je pri porodu trećega mrtvorodenog djeteta umrla prva žena Fani, prema pripovijedanju suseljana, živahna žena s Krasa te ujedno gospodska kći trgovca i pekara iz Postojne. U zadnjim trenucima njenog života, nosili su je u očaju oko crkve, no nije joj bilo spasa.

Do drugoga većeg preuređenja kuće došlo je nekoliko godina nakon druge Antono-ve ženidbe, u početku izgradnje nove ceste kroz dolinu između Plešca i Čabra 1894. godine, što je nakon dugih stoljeća konačno omogućilo sigurnije i brže povezivanje Čabra s dolinom Kupe, Delnicama i Kočevjem. Tada su dogradili novo krilo zgrade s velikim podrumom, novom kuhinjom i novim salonom na katu, kojeg danas više nema. Gostionicu su proširili na dva prostora. U novoizgrađenom dijelu izvedena je prva betonska ploča sa željeznim nosačima u Plešcu. Izradili su je majstori koji su inače radili na cestogradnji. Život je postao još udobniji. Kuća je imala ne samo nov salon, već i izdvojenu blagovaonicu. Kod preuređenja je zanimljivo to da je pokušstvo u kuću većinom dolazilo s nevjestinim mirazom, a samo se manji dio kupovao. Staro kvalitetno pokušstvo i opremu koristili su kod izmjena prostora i pri selidbama. Za razliku od gradskih kuća, u svakoj reprezentativnoj sobi bila je i postelja, namije-njena ukućanima ili gostima. Peć od lijevanog željeza iz Dvorske ljevaonice s motivom Dijane, kupljena za salon još 1856., bila je tijekom godina postavljena na čak pet različitih mjesta u kući.

U kući su, uz teretna kola, sanjke i zaprege te četiri konja, imali i kočiju s kožnim krovom, lake kočije i sanjke s krovom za prijevoz putnika. Anton Čop imao je bijelog konja kojim ga je jednom tjedno sluga vozio u Čabar na večeru k velikom županu. S

drugom ženom Julijom, rođenom u bogatoj trgovačkoj obitelji u Kočevju i školovanom na djevojačkoj školi u Beču, proveo je medeni mjesec u Veneciji te posjećivao gospodske zabave u Čabru. Imali su i nasljednike – sedmero djece koja su se školovala u gradskim školama u Čabru i Kočevju, klasičnoj gimnaziji u Senju i učilištu u Zagrebu te trgovačkoj školi u Zagrebu i Gracu. Umrlo je dvoje djece. Mlađi je sin umro u prvim godinama života, dok je druga kćer oboljela od sušice za školovanja u Kočevju.

Nakon Prvoga svjetskog rata uslijedile su gospodarske krize. Posjed i upravljanje njime preuzeo je nakon završenog školovanja sin Zvonimir. U prvo je vrijeme išlo bolje, a nakon svjetske krize dvadesetih godina lošije. Tada su odustali od mesnice, pa se stanje poboljšalo. Godine 1934. izgorio je štagalj. Unatoč blizini drugih zgrada, požar se nije proširio jer su upravo te godine vatrogasci kupili novu, snažniju ručnu vatrogasnu crpku. Obnovili su krovšte te zasadili voćnjak jabukama i kruškama. Još ranije, osobito tridesetih godina 20. stoljeća, mnogo su ulagali u razvoj turizma; za boravak su opremili i susjednu kuću u kojoj je do tada živio općinski pisar. Budući da su kuću oglašavali u dnevnim tiskovinama, na ljetovanje su dolazile bogate liječničke, odvjetničke i profesorske obitelji iz Zagreba i Beograda, pa i kazališni glumci. Rado su šetati, planinarili, išli u lov i ribolov te se kupali u Čabranki i Kupi. Muški su u salonu debatirali s gospodarom. Cijenili su i njihovu dobru kuhinju, u kojoj su se svakodnevno pripravljala nova jela, a iza svakog obroka na stolu je bilo i svježeg deserta. Uvelike su kuglali, kartali i plesali. U gostionici se uvijek nalazio po koji instrument, a u njoj su se svaku večer sastajali imućniji seljaci, učitelj, župnik i dr. Palčava je kuća početkom tridesetih postala čuvena po organizaciji plesova, na koje su dolazili glazbenici i plesači iz bliže i dalje okolice. Plesove su u gostionici organizirali sve do sredine pedesetih godina, kada su je zatvorili. U kući se još uvijek čuva prospekt klimatskih lječilišta Kraljevine Jugoslavije u kojem se mogu pročitati podaci o Plešču, tik uz one o Plitvičkim jezerima.

Zvonimir Čop, Antonov sin, isto tako načelnik općine, inicijator osnivanja vatrogasnog društva, načitan čovjek i nadaleko poznat kao izvanredno dobar govornik, planirao je novo preuređenje zgrade. Trebalo je proširiti gostioničarski dio, zbog turističkih planova izgraditi nove moderne zahode i kupaonicu, no tragična ga je prometna nesreća 1938. u tome spriječila. Na povratku s putovanja, na kojem je kupio robu za gostionicu i trgovinu, na samo sedam kilometara od doma, pod natovarenim kamionom urušio se drveni most usmrтивši i njega i njegova prijatelja, trgovca iz Rakeka.

Na imanju je ostala udovica Berta, među suseljanima do smrti zvana "Palčava gaspa", s dvjema malim djevojčicama. Premda su slijedile gospodarske krize, svjetski rat, nacionalizacija, osnivanje zadruga te druge poslijeratne teškoće, izvanrednom je energijom održala i imanje i kuću.

Iako je za vrijeme Drugoga svjetskog rata u susjednoj kući (isto u Čopovom vlasništvu) bila talijanska vojarna, a u samoj obiteljskoj kući živio talijanski vojni liječnik s pomoćnikom, Berta je cijelo vrijeme sudjelovala u narodnooslobodilačkom pokretu. Palčavom su kočijom u susjedno selo Osilnicu na slovenskoj strani, mimo vojne kon-

trole, vozili čak i ranjene partizane na previjanje. Nakon prvih talijanskih ofenziva, kada su Talijani spalili sela i zaseoke na obroncima doline te deportirali velik broj ljudi, u Palčavu su se kuću preselili brojni prijatelji iz okolice sa svojim obiteljima te ostali u njoj više mjeseci. Svaki su tren očekivali progon ili paljenje sela, no, na sreću, to se nije dogodilo. Talijansku kolonu, kojom su zadnji seljani trebali biti odagnani u logor, napali su partizani, a nedugo potom Italija je kapitulirala. Došli su Nijemci te sa sobom odnijeli sve što je bilo vrednije u kući: srebrninu, ukrasne predmete, gramofon, harmoniku itd. Nakon kapitulacije Italije i po povratku deportiranih iz okolnih sela, u kući je ponekad bilo i više od tridesetak beskućnika. Pri povratku u svoje, najnužnije popravljene domove, dobivali su staro pokućstvo, koje u kući više nisu trebali, odjeću te različitu drugu staru robu. Stara mama Berta uvijek je rado pomagala ljudima. Zahvaljujući njezinim poznanstvima dosta se siromašne djece iz tih krajeva školovalo nakon rata. Isto uz pomoć svojih poznanika nastojala je da se u selu otvori prvi industrijski pogon. Nakon više od sto godina rada Palčava trgovina, kao i gostionica zatvorene su pedesetih godina. Najbolje njive "otkupljene" su po niskoj cijeni, a nacionalizirana je i druga kuća koja je kasnije vraćena. Unatoč svih tih teškoća, stara mama Berta za sve je suseljane do kraja svojih dana – umrla je u 89. godini – ostala posljednja "Palčava gaspa".

Prošla su tako i ta vremena. Kćeri su otišle na studij te odselile – jedna u Ljubljanu, a druga je sreću našla čak u Kanadi. Obitelj se proširila, pa su se nasljednici počeli zanimati za kuću na drugačiji način. Prije petnaest godina, učinili su kod obnove prvi veći korak. Još dok je stara mama bila živa, srušen je dio dograđen prije sto godina. Tim je potezom unutrašnjost kuće u najvećoj mjeri dobila prvotni oblik od prije stoljeća i pol. Veći dio fasade, unatoč obnovi, još je uvijek izvoran – zaglađena vapnena žbuka stara više od sto i pedeset godina, obnovljeni su secesijski profili oko prozora te bidermajerska rozeta iznad glavnog ulaza. Obnovljena je i fasada gospodarske zgrade. Prije pet godina izgorio je susjedni štagalj koji je, udaljen nekoliko metara, stajao između Palčave kuće i štaglja. U požaru, zahvaljujući požrtvovnosti kako hrvatskih tako i slovenskih vatrogasaca iz Plešča i susjednih sela, kuća nije bila teže oštećena. Izgorio je samo dio krova na štaglju, koji je ubrzo potom obnovljen.

Od prve je obnove obitelj polako uređivala unutrašnjost i predmete koji su ostali u kući ili su naknadno nabavljeni s raznih mjesta u selu i okolici. Već tada su zbog vrijednosti zgrade razmišljali o prijedlogu da se kuća proglasi kulturnim dobrom. Prijedlog je čak upućen nekadašnjem Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Rijeci. Zbog rata u Hrvatskoj te reorganizacije spomeničke službe, administrativni mlinovi kretali su se tako polako pa je tek prije dvije godine, za obilaska kustosa zagrebačkog Etnografskog muzeja te odgovornih iz Uprave za zaštitu kulturne dediščine (Uprava za zaštitu kulturne baštine), predloženo da se kulturnim dobrom proglasi ne samo zgrada, nego i cjelina sa štagljem, dvorištem te zbirkom predmeta. U kući su sačuvani te se stalno obnavljaju brojni ostaci unutarnje zidne i stropne dekoracije. Sačuvano je većinom i kućno i sobno pokućstvo te peći, bogata knjižnica i velika zbirka dokumenata. Ove godine dovršena je rekonstrukcija trgovine s potpunom izvornom opremom iz sredine i druge polovine 19. stoljeća. Prema dostupnim informacijama,

to je jedna od najstarijih trgovina sačuvanih *in situ* u ovom dijelu Europe. Pripremili su prezentaciju dijela gostionice te povijesti kuće, a za iduću godinu planiraju rekonstrukciju salona s izvornim pokućstvom te obnovljenim dekoracijama zidova i stropova iz osamdesetih godina 19. stoljeća.

Obnova je prerasla u širok obiteljski projekt u kojem sudjeluju već tri naraštaja. Zanimljivo je i to da većinu aktivnosti, od istraživanja do završnih radova, izvode sasvim sami. Samo pri složenijim radovima pomažu im seoski majstori. Tako se s godinama strast sadašnjeg nasljednika, predstavnika petog naraštaja obitelji Čop iz Plešca, pomnim proučavanjem literature, obilascima sličnih europskih i američkih muzeja te razgovorima sa stručnjacima iz različitih područja, pretvorila u ozbiljnu djelatnost.

Unutrašnjost kuće obitelj i nadalje pažljivo uređuje, premda sada s ozbiljnom namjerom da se 2006. godine otvori za javnost. Izložit će se sva građa te predstaviti lijepi interijeri iz druge polovine 19. stoljeća te prikazati, glazbom i pripovijedanjem na narječju, nematerijalna baština tog kraja. Bit će to, po našem mišljenju, izvanredno vrijedan doprinos ovim krajevima, te istodobno i povod za njihovo turističko oživljavanje. Kuća je svojom poviješću i zbirakama rijedak spomen na prisutnost i prepletanje triju etničkih skupina na tom području – Hrvata, Slovenaca i kočevskih Nijemaca.

Slični projekti teško zažive samo osobnim angažmanom pa se vlasnici stalno trude u lokalnih zajednica s obje strane granice, kao i šire zajednice Gorskog kotara, Primorsko-goranske županije, Hrvatske i Slovenije, pobuditi interes za uređenje i prezentaciju kuće te njezino uključivanje u kulturni i turistički razvoj područja.

Tako je o kući i projektu već objavljeno nekoliko članaka u hrvatskom i slovenskom tisku, vlasnici su sudjelovali i u nekoliko radijskih emisija, a snimljen je i samostalni prilog za HTV. Kuću su obišli članovi Hrvatskog etnološkog društva, europskog udruženja ECOVAST za razvoj pokrajina i malih gradova, KEC-a – međunarodnog projekta za zaštitu Krasa, te Slovensko etnološko društvo s velikim brojem stručnjaka, ne samo etnologa, za vrijeme izleta tijekom ovogodišnjeg savjetovanja u Hrvatskoj. Kuću i zbirke obišli su župani i članovi općinskih savjeta, predstavnici turističkih društava iz okolice i mnogi drugi. Nasljednici obitelji Čop dobili su podršku za prijave na različite natječaje te se trude uključiti hrvatske i slovenske stručnjake u projekte povezane s tim područjem. Najzad se u gornjokupskoj i čabranskoj dolini otvara godinama planirana turistička zona Republike Hrvatske i Republike Slovenije, što će području, unatoč izvanredno neugodnom prekidu višestoljetnoga malograničnoga prometnog režima kroz dolinu, ipak pružiti veću mogućnost turističkog razvoja.

Nažalost, do normalizacije graničnog prijelaza u dolini u Zamostu te ponovnog otvaranja nekadašnje glavne ceste kroz dolinu, stanovništvo tog dijela Gorskog kotara bit će razdvojeno od slovenskih susjeda, i obrnuto. Prijelaz, nakon više od sedam stoljeća od kada su tuda tekli trgovački putovi između pojedinih pokrajina obje države i naroda, ima status malograničnog prijelaza što, osim gospodarskog razvoja, izrazito ograničava i prijelaz osoba, željnih posjeta prekrasnom dijelu prirode njihove do-

movine. Most na nekadašnjoj glavnoj cesti kroz dolinu u Gašparcima, nakon stotinu godina, otvoren je samo za malogranični osobni promet.

Unatoč preprekama, pokažite volju i posjetite “Palčavu šišu” i njenu okolicu. Dobrodošli ste i neće vam biti žao, jer ćete posjetiti izvanredno lijep i etnološki zanimljiv dio Hrvatske i Slovenije³.

Sa slovenskog prevela Matea Hotujac

³ Zbirka u Plešcima službeno je otvorena 9. rujna 2006. godine i do sada ju je, prema autorovim saznanjima, posjetilo više od 800 ljudi (op. ur.).